

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ВОЛЬОВА СКЛАДОВА  
ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ  
ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ В УХВАЛЕННІ ВИРОКУ  
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

**Лазоренко Є. Ю.**

**ВСТУП**

Ухвалення законного, мотивованого та обґрунтованого вироку у кримінальному провадженні є визначальною метою розгляду справи по суті, оскільки ним не лише підтверджується, висунуте прокурором обвинувачення, але й породжуються нові правовідносини: обмеження прав і свобод обвинуваченого (засудженого) або навпаки їх поновлення для виправданого, сатисфакція для потерпілої сторони тощо. Водночас кінцеве рішення (вирок яким закінчується розгляд кримінального провадження по суті висунутого обвинувачення) стає ще й предметом перевірки на предмет правильності застосування судом норм матеріального права, повноти та чіткості дотримання суддею (суддями), судом присяжних норм процесуального права; вивчається та аналізується як такий, що містить позиції та висновки, як результати процесу правореалізаційної діяльності суду шляхом застосування юридичної техніки: інтерпретації (правотлумачення) та правозастосування. Фактично, як вказує О. Копиткова, вирок стає зародком майбутнього судового прецеденту у випадку затвердження судом вищої інстанції правотлумачного висновку місцевого суду<sup>1</sup>.

У зв'язку з цим акт суддівства, на думку багатьох авторів, як і суддівський розсуд в такому акті, займає центральне місце у праві<sup>2</sup>. Рішення суду є результатом або певного роду – продуктом діяльності суду, у першу чергу інтелектуально-вольової, оцінка якої сторонній особі може дати уявлення про те, чи є це рішення обґрунтованим та логічно завершеним; чи дотримано баланс між положеннями законодавства та внутрішнім переконанням судді при оцінці фактичних обставин провадження та дослідженими доказами; чи є рішення та висновки результатом діяльності судді (суддів) або ж «сліпим»

---

<sup>1</sup> Копиткова О. С. Елементи судового правозастосування: загальнотеоретичні аспекти. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 159-169. – С. 165. [https://lawscience.com.ua/web/uploads/pdf/SJNAIA\\_2018\\_23\(4\)\\_159-169.pdf](https://lawscience.com.ua/web/uploads/pdf/SJNAIA_2018_23(4)_159-169.pdf)

<sup>2</sup> Барак А. Суддівський розсуд. Київ : Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 320 с. – С. 11.

використанням сучасних технологій штучного інтелекту (ШІ); чи можна вважати, покладений в основу вироку вердикт Лави присяжних, законним та справедливим, якщо процесуальна діяльність головуючого судді в суді присяжних була неефективною.

З огляду на це ми ставимо собі за мету дослідити інтелектуально-вольову сторону правореалізаційної діяльності судді (колегії суддів) під час правозастосування та правотлумачення: сьогодні, виходячи з положень діючого законодавства та судової практики; у найближчому майбутньому з урахуванням стрімкого розвитку та впровадження у всі сфери людського життя ШІ (чи залишиться місце внутрішньому переконанню та суддівському розсуду); та у суді присяжних, спираючись на порівняльно-правовий аналіз законодавства України та деяких інших країн, з огляду на перспективу його відродження в Україні.

### **1. Посидання законодавчих, прецедентних приписів та внутрішнього переконання суду як умова ухвалення обґрунтованого рішення**

Судове рішення, яким закінчується розгляд кримінального провадження по суті висунутого обвинувачення у суді першої інстанції, є вирок, який може бути обвинувальним та виправдувальним (ст.ст. 369, 373 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України)<sup>3</sup>, разом з тим у кожному рішенні суд на підставі досліджених у судовому засідання доказів (письмових, усних (показів свідків, роз'яснень спеціаліста, експерта) та речових доказів) має: визначити положення закону, які необхідно застосувати до обвинуваченого, а також, спираючись на які, визнати докази належними, допустимими та достатніми або ж навпаки; проаналізувати прецедентну практику Верховного Суду з метою пошуку підтвердження правильності його висновків, з того чи іншого питання, яке він має вирішити у кінцевому рішенні; дійти згоди із своїм внутрішнім «я», шляхом зважування всіх «за» та «проти» у цьому конкретному кримінальному провадженні, виходячи із принципів верховенства права, законності, змагальності, диспозитивності, спираючись на власний досвід, відкидаючи при цьому будь-яку упередженість щодо обвинуваченого.

Іншими словами знайти баланс між законодавчими приписами, рекомендаціями Верховного Суду, викладених у формі правових позицій та правових висновків, та власним внутрішнім переконанням.

---

<sup>3</sup> Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3065> (дата звернення: 30.12.2024).

Це у свою чергу вимагає від суду активізувати весь свій інтелектуальний потенціал для прийняття вольового рішення у провадженні.

Звичайно, діюче кримінальне процесуальне законодавство не використовує таких формулювань та настанов, разом з тим вимагає від суду, щоб судові рішення було законним (ухваленим згідно з нормами матеріального права та з дотриманням вимог процесуального закону), обґрунтованим (ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК України) та вмотивованим (наведені належні і достатні мотиви та підстави ухвалення судового рішення) (ст. 370 КПК України)<sup>4</sup>.

Аналогічні положення до судового рішення можна знайти в процесуальному законодавстві інших країн, зокрема, Польщі, Німеччини, Франції. При цьому, якщо в Польщі як і в Україні вимоги до структури та змісту вироку суворо регламентовані приписами законодавства, то от у Німеччині та Франції частково врегульовано. Наприклад, у Німеччині *Strafprozeßordnung* (StPO – Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина) висуває вимоги до вироку передбачені, як мінімум, у восьми параграфах, з них лише § 267 називається «обґрунтування вироку» (аналог мотивувальної частини вироку за КПК України)<sup>5</sup>. Слід при цьому звернути увагу, що в § 267 StPO німецький законодавець, передбачаючи імперативні складники «мотивувальної» частини вироку такі як: визначення діяння, у вчиненні якого підсудного визнано винним, назву статті кримінального закону, застосування запобіжного заходу, фактичні обставини провадження, докази визнані судом належними та достатніми для ухвалення вироку тощо, щодо іншого, у тому числі викладу судом власних міркувань, залишив місце для власного розсуду – «*dem Ermessen des Gerichts*»<sup>6</sup> без зазначення того, що вони мають собою являти та як викладатись у змісті рішення<sup>7</sup>.

У Франції довгий проміжок часу з часу прийняття у 1958 році КПК Франції, та й в принципі на сьогодні, залишається на законодавчому рівні не вирішеним питанням про те, що та в якій послідовності має бути написано у рішенні (тут ми не надаємо оцінку законодавчим приписам щодо вироків, ухвалених судом присяжних). Основна частина секції 5

---

<sup>4</sup> Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3065> (дата звернення: 30.12.2024).

<sup>5</sup> *Strafprozeßordnung* Ausfertigungsdatum vom 12.09.1950. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/StPO.pdf> (zugriffsdatum: 03.01.2025).

<sup>6</sup> *Strafprozeßordnung* Ausfertigungsdatum vom 12.09.1950. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/StPO.pdf> (zugriffsdatum: 03.01.2025).

<sup>7</sup> Лазоренко Є. Ю. Правове визначення меж дії рішень Верховного Суду: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра філософії : 081. Чернівці, 2024. 291 с. – С. 101.

глави I розділу II книги II КПК Франції присвячена тому, що має бути обов'язково передбачено у резолютивній частині вироку (здебільшого це питання запобіжного заходу, його зарахування у строк відбутого покарання, початку строку відбування покарання, виду й міри покарання, яке за рішенням суду необхідно відбувати реально чи із застосуванням випробування та встановленням іспитового строку, вирішення долі процесуальних витрат, розв'язання цивільного позову та сатисфакції тощо), і лише у п. 1 ст. 485 КПК Франції міститься декларативне положення: «*Tout jugement doit contenir des motifs et un dispositif*» – кожне судове рішення має містити мотиви (причини) та резолютивну частину (висновки)<sup>8</sup>. З огляду на те, що ця неконкретизована норма стосувалася будь-якого рішення суду будь-якої інстанції, то зрештою Касаційний Суд Франції для себе, у першу чергу, і, опосередковано, для судів нижчих інстанцій, розуміючи необхідність ухвалення зрозумілого та доступного для всієї правничої спільноти акту суддівства, не лише у Франції, а й на міжнародному рівні (з огляду на глобалізаційні процеси у праві), у вересні 2023 року затвердив Стандарти написання мотивування – «*Guide de la rédaction en motivation enrichie*». Вказаними Стандартами визначається, що мотиви – це логічні елементи в тексті рішення, сформульовані судом таким чином, щоб вони являли собою проміжні ланки в аргументації, обраного принципу для ухвалення рішення та висновків по суті розгляду провадження. Мотивування як письмова робота вимагає чіткої структурованості основної частини рішення, оскільки міркування судді мають бути розділені на кілька параграфів, при цьому кожне попереднє судження (окрема ланка) має вести до обраного кінцевого рішення, попутно збагачуючись фактами, які заставили суд відхилити альтернативне рішення (п.п. 1, 3-5 розділу I)<sup>9</sup>.

На «мотивованість» судового рішення також неодноразово звертав увагу Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ)<sup>10</sup> і вітчизняний

---

<sup>8</sup> Code de procédure pénale de 08.04.1958. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section\\_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000024459219/#LEGISCTA000024459224](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000024459219/#LEGISCTA000024459224) (date d'accès: 03.01.2025).

<sup>9</sup> Guide de la rédaction en motivation enrichie la Cour de cassation. Paris, 2023. URL: [https://www.courdecassation.fr/files/files/Demain/Guide\\_de\\_%C3%A9daction\\_en\\_motivation\\_enrichie\\_sept\\_2023.pdf](https://www.courdecassation.fr/files/files/Demain/Guide_de_%C3%A9daction_en_motivation_enrichie_sept_2023.pdf) (date d'accès: 03.01.2025).

<sup>10</sup> Рішення Європейського суду з прав людини від 06.09.2005 у справі «Салов проти України» № 65518/01. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980\\_428#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428#Text) (дата звернення: 30.12.2024); Рішення Європейського суду з прав людини від 07.10.2011 у справі «Богатова проти України», № 5231/04. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_670#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_670#Text) (дата звернення: 30.12.2024); Рішення Європейського суду з прав людини від 21.04.2011 у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» № 42310/04. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_683#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text) (дата звернення: 30.12.2024); Рішення Європейського суду з прав людини від 10.02.2010 у справі «Серявін та інші проти України» № 4909/04. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_672#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672#Text) (дата звернення: 30.12.2024).

касаційний суд<sup>11</sup> у своїх актах суддівства, вказуючи на те, що мотивованими є рішення, які є обґрунтованими, зрозумілими для учасників справ та чітко структурованими; зміст рішення містить проведену судом правову оцінку доводів сторін (однак, це не означає, що суди мають давати оцінку кожному аргументу та детальну відповідь на нього)<sup>12</sup>; висновки є чіткими та ясно сформульованими, які не викликають жодних сумнівів під час виконання<sup>13</sup>.

Таким чином «мотивування» судового рішення – це інтелектуальна діяльність судді під час прийняття вироку (рішення), що знаходить своє відображення у процесуальному документі шляхом її фіксації за допомогою друкованого тексту, в якому розлого та виважено з використанням доступної, але юридично грамотної термінології, викладено внутрішнє переконання судді щодо ухваленого ним рішення з поясненням сторонам та третім особам про шлях, який він пройшов до свого висновку, із зазначенням оцінених ним фактичних обставин провадження, доказів та переконливості тверджень сторін через призму законодавчих приписів, прецедентної практики касаційного суду, доктрини права та здорового глузду. Мотивування – це «вікно», через яке всі, хто прямо чи опосередковано пов'язаний з розглядуваним кримінальним провадженням, можуть зазирнути у таємницю ухвалення судового рішення.

Наявність або відсутність у тексті ґрунтовних мотивів суду щодо прийнятого рішення також може свідчити про дотримання суддею балансу між верховенством права і суддівським розсудом. Як правильно з цього приводу висловився М. Ландау: «Правосуддя з використанням розсуду не має ставати довільним правосуддям. Немає кращого випробуваного шляху для запобігання цій небезпеці, ніж повне роз'яснення судового рішення. Цей вид роз'яснення тренує у судді чіткість мислення та вміння виносити на біле світло свої мотиви, включаючи інтуїтивні думки, крім підсвідомих, щоб вони витримували

---

<sup>11</sup> Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003. № 7 (із змінами від 06.11.2009). URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/E9808A998BCF8E0BC2257B33005D3982](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/E9808A998BCF8E0BC2257B33005D3982) (дата звернення: 30.12.2024); Постанова Верховного Суду від 07.02.2022 у справі № 527/2106/18. URL: <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/8116> (дата звернення: 30.12.2024).

<sup>12</sup> Берназюк Я. О. Поняття та критерії мотивованості судового рішення як однієї з гарантій дотримання судами принципу верховенства права. *Судово-юридична газета* : Блог. 2019. URL: [https://sud.ua/ru/news/blog/133015-ponyattya-ta-kriteriyi-motivovanosti-sudovogo-rishennya-yak-odniyei-z-garantiy-dotrimannya-sudami-printsipu-verkhovenstva-prava?fbclid=IwAR1Yt8WX2AHwH1kc\\_iN8pf8s0eCPPEzBJ-1DYVN1EMNFkLKh5E-9h9TcyM](https://sud.ua/ru/news/blog/133015-ponyattya-ta-kriteriyi-motivovanosti-sudovogo-rishennya-yak-odniyei-z-garantiy-dotrimannya-sudami-printsipu-verkhovenstva-prava?fbclid=IwAR1Yt8WX2AHwH1kc_iN8pf8s0eCPPEzBJ-1DYVN1EMNFkLKh5E-9h9TcyM) (дата звернення: 30.12.2024).

<sup>13</sup> Постанова Верховного Суду від 02.02.2022 у справі № 344/16025/18 URL: <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/7689> (дата звернення: 31.12.2024).

випробування критикою в апеляційному суді, у професіоналів та у широкого загалу»<sup>14</sup>.

Вивчаючи вироки, ухвалені українськими судами, ми прийшли до висновку, що не всі судді готові або вміють «виносити на біле світло свої мотиви» чи привідкривати таємницю ухвалення рішення. При цьому причинами такого можуть бути, починаючи від елементарного браку часу (виписувати все, що необхідно і хотілося б написати), навантаженням, і закінчуючи більш фундаментальними – низький рівень фаховості, ерудованості та невміння мислити нешаблонно.

Досліджуючи тексти вироків ми побачили, що кожний суддя обирає свій спосіб викладу мотивувальної частини вироку, який прямо впливає на зміст та якість інтелектуальної діяльності судді. Основними способами є:

1) параграфування – текст містить чітко відокремлені параграфи, які мають назви, передбачені п. 2 ч. 3 ст. 374 КПК України (формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним; статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає відповідальність за кримінальне правопорушення; докази на підтвердження встановлених судом обставин; обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання; мотиви призначення покарання, звільнення від відбування покарання; підстави для задоволення цивільного позову або відмови у ньому, залишення його без розгляду; мотиви ухвалення інших рішень щодо питань, які вирішуються судом при ухваленні вироку)<sup>15</sup>. У такий спосіб викладу та фіксації рішення, не дивлячись на те, що «обґрунтування» та «мотивування» є різними поняттями та вимогами законодавця до вироку<sup>16</sup>, у більшості випадків вони суддями змішуються, оскільки суд у параграфі «докази на підтвердження встановлених обставин» зосереджується більшою мірою на аргументації власної оцінки доказів і спростуванні тверджень сторін про те, що вони є неналежними чи недопустимими, і у меншій мірі на тому, чому суд встановив саме ці фактичні обставини провадження, а не інші. Тим не менш цей спосіб все

---

<sup>14</sup> Барак А. Суддівський розсуд. Київ : Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 320 с. – С. 31.

<sup>15</sup> Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3065> (дата звернення: 30.12.2024).

<sup>16</sup> Берназюк Я. О. Поняття та критерії мотивованості судового рішення як однієї з гарантій дотримання судами принципу верховенства права. *Судово-юридична газета* : Блог. 2019. URL: [https://sud.ua/ru/news/blog/133015-ponyattya-ta-kriteriyi-motivovanosti-sudovogo-rishennya-yak-odniyeyi-z-garantiy-dotrimannya-sudami-printsipu-verkhovenstva-prava?fbclid=IwAR1Yt8WX2AHwH1kc\\_iN8pf8s0eCPPYezBJ-1DYVN1EMNFkLKh5E-9h9TcyM](https://sud.ua/ru/news/blog/133015-ponyattya-ta-kriteriyi-motivovanosti-sudovogo-rishennya-yak-odniyeyi-z-garantiy-dotrimannya-sudami-printsipu-verkhovenstva-prava?fbclid=IwAR1Yt8WX2AHwH1kc_iN8pf8s0eCPPYezBJ-1DYVN1EMNFkLKh5E-9h9TcyM) (дата звернення: 30.12.2024).

одно забезпечує можливість слідкувати за тим як суддя прийшов до кінцевих висновків;

2) стенографування – суддя викладає текст вироку шляхом компіляції фабули кримінального правопорушення, формули обвинувачення, обставин, що пом’якшують та обтяжують покарання, з обвинувального акту, показів обвинуваченого, потерпілого, свідків, роз’яснення експертів, спеціалістів із звукозапису судового засідання та власних чернеток. Цей спосіб також поділяється на два підвиди:

2.1. Складений – текст мотивувальної частини вироку після відображення у ньому фактичних обставин кримінального правопорушення візуально поділено на певні частини, з яких одна відображає всі докази з наведенням їх змісту, друга – міркувань суду щодо доведеності вини та оцінки доводів сторін, а третя – призначенню покарання та розв’язання цивільного позову<sup>17</sup>.

2.2. Простий – без надання якогось конкретного аналізу доказів та викладу мотивування (характерно вживання суддями таких формулювань: «незважаючи на невизнання своєї вини обвинуваченим вона підтверджується зібраними та дослідженими доказами....»; «дослідивши докази суд приходять до висновку, що склад кримінального правопорушення, передбачений... доведений поза розумним сумнівом»<sup>18</sup>; щодо визначення виду та міри покарання суди також спрощено викладають свої мотиви, вказуючи: «обираючи обвинуваченому вид та міру покарання суд, враховуючи фактичні обставини вчиненого діяння, обставини, що пом’якшують та обтяжують покарання, а також дані, що характеризують особу обвинувачено, суд приходять до переконання про можливість призначити...»<sup>19</sup>.

---

<sup>17</sup> Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 04.10.2024 у справі № 740/7181/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122091153> (дата звернення: 10.01.2025); вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 09.12.2024 у справі № 740/3814/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123591346> (дата звернення: 10.01.2025).

<sup>18</sup> Вирок Садріського районного м. Чернігівці Чернівецької області від 09.01.2025 у справі № 726/2618/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124289896> (дата звернення: 13.01.2025); вирок Ковпаківського районного суду міста Суми від 08.01.2025 у справі № 592/1966/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124277822> (дата звернення: 13.01.2025); вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 08.01.2025 у справі № 161/17612/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124276808> (дата звернення: 13.01.2025); вирок Вінківського районного суду Хмельницької області від 06.01.2025 у справі № 670/714/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124232418> (дата звернення: 13.01.2025).

<sup>19</sup> Вирок Бродівського районного суду Львівської області від 03.01.2025 у справі № 439/181/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124204476> (дата звернення: 13.01.2025); вирок Чортківського районного суду Тернопільської області від 31.12.2024 у справі № 608/1583/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124171439> (дата звернення: 13.01.2025).

Інтелектуальна складова правореалізаційної діяльності суду у таких рішеннях найменше відображена, аніж у вироках складених за допомогою попередніх двох способів.

Зрозуміло, що питання мотивування хоча і є законодавчою вимогою до вироку суду, натомість воно повною мірою залежить від ставлення судді до ухваленого рішення, для якого воно з суб'єктивної сторони буде здаватися достатньо мотивованим, тоді як для третіх осіб – ні.

На наше переконання, певного роду зразком належного мотивування вироку, хоча б в частині надання правової оцінки кваліфікації діяння та розв'язання питань права з цього приводу, на які у тому числі посилаються сторони провадження, є рішення Верховного Суду (хоча і зі своїми особливостями пов'язаними з тим, що касаційні суди є судами права, а не факту) в частині застосування юридичної техніки, яка може демонструвати на загал пройдені судом її етапи: 1) правозастосування («нульовий» етап – констатація судом фактів кримінального провадження та підтвердження правильності їх кваліфікації стороною обвинувачення шляхом визначення норм права та наведення формули кваліфікації; міркування судді щодо висловлених пропозицій сторін про призначення обвинуваченому покарання, справедливого вирішення цивільного позову, розподілу процесуальних витрат тощо); 2) тлумачення (роз'яснення суті дефініції, словосполучення, встановлення істинного змісту слів Закону за допомогою таких інструментів: як методи (індуктивний, дедуктивний, індуктивно-описовий, індуктивно-порівняльний, цільовий, динамічний/історичний, формально-логічний тощо), способи (лінгвістичний, контекстуальний, екстралінгвістичний, граматичний, заперечення дослівного, систематичний, функціональний, телеологічний, термінологічний тощо) та правила (буквальне, «золоте правило», «усунення зла», «слідування роду», «від справи до справи», «правило Гудхарду», «правило Уембо» тощо) тлумачення<sup>20</sup>).

Фактично ми можемо говорити про те, що правозастосування та тлумачення належить до синтезуючого способу мотивування судового рішення, при якому мотивувальна частина, хоча і викладається суцільним текстом, розділеним на речення та абзаци, але має внутрішню структуру, зібрану (з'єднану) логічним ланцюгом роздумів судді з кожного питання кримінального провадження; відображає творчий підхід до викладу аргументації таким чином, щоб попередній висновок узгоджувався з наступним, будучи підкріпленим норма права, судовою практикою та внутрішнім переконанням судді, заснованому на його

---

<sup>20</sup> Лазоренко Є. Ю. Правове визначення меж дії рішень Верховного Суду: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра філософії : 081. Чернігів, 2024. 291 с. – С. 186.

життєвому досвіді, суспільній позиції та соціальній ролі, яку він виконує у суспільстві.

Наведений приклад з точки зору повноти мотивування є бажаним, але він же є й найбільш час витратним способом, а як ми вже раніше вказували, брак часу та навантаженість на суддів є однією з причин низького рівня якості мотивування рішень.

Вирішення цієї проблеми на сьогодні, в умовах чергового технологічного прогресу, і вчені, і представники судової гілки влади бачать у використанні можливостей штучного інтелекту (ШІ).

## **2. Збереження інтелектуально-вольової діяльності суду у сучасних умовах існування ШІ**

Використання досягнень технологій, дійсно, спростило життя людини: важку та небезпечну роботу на підприємствах стали виконувати за допомогою роботизованої техніки, що дозволило мінімізувати нещасні випадки на підприємствах; інженерно та математично точні проекти стали виконуватись запрограмованими верстатами, що підвищило якість та виключило людський фактор, як причину недоліків кінцевого продукту; і, звичайно, знання та інформація стали доступнішими з огляду на існування в Інтернет просторі численних відкритих електронних бібліотек, реєстрів судових рішень, що дає можливість швидко знаходити необхідне, забезпечувати єдність судової практики та досягнення правової визначеності.

Разом з тим, якщо раніше людина, прагнучі отримати інформацію, докладала чималих зусиль у пошуку необхідної літератури з подальшим її опрацюванням, здобуваючи при цьому не фрагментарні якісь уявлення про досліджене питання, а у комплексі, у контексті чогось, то зараз цей процес намагаються прибрати, замінивши його ШІ.

Відправлення правосуддя також не стоїть осторонь цих процесів, оскільки дедалі частіше можна вже побачити перші спроби залучення ШІ або до процесу ухвалення рішення в цілому<sup>21</sup>, або до підготовки (систематизації вимог сторін) частини судового рішення<sup>22</sup>, або

---

<sup>21</sup> Rose J. A Judge Just Used ChatGPT to Make a Court Decision. URL: <https://www.vice.com/en/article/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision/> (date of access: 10.01.2025); Drewello M. Richter in Kolumbien fällt Urteil mithilfe von Chatbot. *Stern* : Website. URL: <https://www.stern.de/panorama/weltgeschehen/chatbot--richter-in-kolumbien-faellt-urteil-mithilfe-von-ki-33163418.html> (zugriffsdatum: 12.01.2025).

<sup>22</sup> Uberti H. Les tribunaux testent l'IA : qu'est-ce que cela va changer pour la justice française ? *CAPITAL* : site web. 2024. URL: <https://www.capital.fr/economie-politique/les-tribunaux-testent-lia-quest-ce-que-cela-va-changer-pour-la-justice-francaise-1504482> (date d'accès: 10.01.2025).

вирішення організаційних питань провадження: розподілу справ у судах та формування колегій суддів<sup>23</sup>.

За першими спробами використання технологій ШІ не забарились і відповідні санкції органів суддівського врядування шляхом відкриття дисциплінарних проваджень за підозрою у виготовленні суддями апеляційної інстанції судового рішення за допомогою ШІ<sup>24</sup> та суду, безпосередньо, за підготовку адвокатами судових документів (позовних заяв та письмових аргументів для виступу у судовому засіданні)<sup>25</sup>. Як у першому, так і у другому випадках це стало свідченням того, що, по-перше, це є нічим іншим як порушенням присяги, по-друге, документи містили аргументацію з посиланням на прецедентні рішення, яких ніколи не існувало, а отже це створювало небезпеки для правильності вирішення провадження по суті та наслідків, що наставали для сторін у конкретному провадженні, а також для правозастосовчої практики у майбутньому.

Сфери використання, перспективи реформування судочинства з погляду впровадження технологій ШІ, запобіжники, ризики та загрози, що може створити ШІ під час відправлення правосуддя, тощо стали також предметами наукового дослідження як вітчизняних: О. Баранова, І. Бастистої, М. Василенко, С. Вознюка, О. Графича, В. Гришка, К. Єсеннікова, Т. Лотиш, С. Петріва, Н. Пушкарьової, В. Слатвінської, Ж. Удовенко, Є. Тимошенко та інших, так і іноземних науковців:

---

<sup>23</sup> За використанням ШІ в процесі вирішення організаційних питань у роботі суду – велике майбутнє, і ці підходи слід впроваджувати вже сьогодні – Голова ВС. Верховний Суд : веб-сайт. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1694444/> (дата звернення: 10.01.2025).

<sup>24</sup> Nota à comunicação social «Deliberação da Secção de Assuntos Gerais do Conselho Permanente do CSM». Sítio Web oficial O Conselho Superior da Magistratura. URL: <https://csm.org.pt/nota-a-comunicacao-social-deliberacao-da-seccao-de-assuntos-gerais-do-conselho-permanente-do-csm/> (data do pedido: 10.01.2025).

<sup>25</sup> JAMES GAUTHIER, Plaintiff v. GOODYEAR TIRE & RUBBER CO., CIVIL ACTION № 1:23-CV-281. Memorandum and Order Court of Eastern District of Texas. URL: <https://findfx.thomsonreuters.com/gfx/legaldocs/myvmbjjrbpr/Gauthier%20v%20Goodyear%20Tire%20and%20Rubber%20Order.pdf> (date of access: 10.01.2025); Merken S. New York lawyers sanctioned for using fake ChatGPT cases in legal brief. *Reuters* : web site. 2023. URL: <https://www.reuters.com/legal/new-york-lawyers-sanctioned-using-fake-chatgpt-cases-legal-brief-2023-06-22/> (date of access: 10.01.2025); Kruzel J. US Supreme Court's Roberts urges 'caution' as AI reshapes legal field. *Reuters* : web site. 2024. URL: <https://www.reuters.com/legal/us-supreme-courts-roberts-urges-caution-ai-reshapes-legal-field-2023-12-31/> (date of access: 10.01.2025).

С. Агуцці, Р. Бакланда, Б. Барро, П. Герсбахера, К. Елтїс, Р. Посека, Д. Рейлін, Т. Сурдїн та інших<sup>26</sup>.

Глобальна мета, яка стоїть за впровадженням ШІ у правосуддя, – є створення досконалого, об'єктивного, звільненого від почуттів та упереджень помічника судді, який за мінімальний час може провести аналіз діючого законодавства, опрацювати матеріали кримінального провадження, запропонувати оптимальний варіант вирішення справи з наведенням прогнозу перспективи оскарження судового рішення в апеляційному чи касаційному порядку.

---

<sup>26</sup> Баранов О. А. Визначення терміну «Штучний інтелект». Інформація і право. 2023. № 1. С. 32-49; Графич О. І. *До питання усунення ризиків, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в судочинстві. Законодавство України: реалії та перспективи* : матеріали II наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 жовтня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Молодий вчений», 2024. 108 с. – С. 88-91; Гришко В. І., Вознюк С. С. Проблемні аспекти впровадження штучного інтелекту у сфері юриспруденції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 29-34. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/302954/294963> (дата звернення: 21.11.2024); Басиста І. В., Удовенко Ж. В., Кулинич М.-М. А. Огляд тенденцій щодо штучного інтелекту та його перспективність для процесуальних рішень у перебігу кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. 2024. Випуск 80 : Ч. 3. С. 19–38. URL: [https://visnyk-jurisuzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/81\\_part-3.pdf](https://visnyk-jurisuzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/81_part-3.pdf) (дата звернення: 11.01.2025); Удовенко Ж. В., Басиста І. В. Використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні: ілюзія чи реальність. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : матеріали круглого столу (15 березня 2024). Львів : ЛьвДУВС. 2024. С. 188-197. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c84d2676-9629-40ca-b064-a72176a52501/content> (дата звернення: 11.01.2025); Петрів С. Ю. Штучний інтелект: переваги та недоліки. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : збірник тез всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 15 березня 2024 р.). / упор. О. О. Барабаш. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 214 с. – С. 141-143; Пушкарьова Н. Ф. Перспективи застосування штучного інтелекту в українському правосудді. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : збірник тез всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 15 березня 2024 р.). / упор. О. О. Барабаш. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 214 с. – С. 151-154; Василенко М. Д., Слатвінська В. М. Штучний інтелект в судовій практиці: особливості та його можливості (міжгалузеве дослідження). *Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право*. 2022. № 4. С. 271–278. URL: [http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4\\_2022/39.pdf](http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/39.pdf) (дата звернення 22.11.2024); Тимошенко Є. А. Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2024. 204 с.; Aguzzi C. Le juge et l'intelligence artificielle : la perspective d'une justice rendue par la machine. *Annuaire international de justice constitutionnelle*. 35-2019, 2020. pp. 621-636. URL: [https://www.persee.fr/doc/aijc\\_0995-3817\\_2020\\_num\\_35\\_2019\\_2794](https://www.persee.fr/doc/aijc_0995-3817_2020_num_35_2019_2794) (date d'accès: 03.01.2025); Rt. Hon Sir Buckland R. AI, Judges and Judgement: setting the scene. *M-RCBG Associate Working Paper*. № 220. URL: [https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/working.papers/Final\\_AWP\\_220.pdf](https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/working.papers/Final_AWP_220.pdf) (date of access: 10.01.2025); Gersbacher P. KI als Richter : Künstliche Intelligenz zur Unterstützung der Justiz. URL: [https://www.ai.hdm-stuttgart.de/downloads/student-white-paper/Winter-1920/KI\\_als\\_Richter.pdf](https://www.ai.hdm-stuttgart.de/downloads/student-white-paper/Winter-1920/KI_als_Richter.pdf) (zugriffsdatum: 03.01.2025).

Водночас чи можна говорити, що такий роботизований помічник чи навіть суддя-робот необхідний?

Частина практиків та теоретиків відповість позитивно, наголошуючи на тому, що це: потенційно можливий спосіб вирішення проблеми залежності вмотивованості судового рішення від якості оцінки суддею досліджених доказів<sup>27</sup>; покращить ефективність судових процесів, у свою чергу суддя буде звільнений від зайвого витрачання часу на опрацювання матеріалів кримінального провадження<sup>28</sup>, ознайомленням з останніми законодавчими змінами та змінами прецедентної практики касаційного суду, а краще зосередиться на доопрацюванні висновків, що будуть запропоновані ІІІ та можливо оцінкою доказів<sup>29</sup> чи займеться розглядом більш складних проваджень<sup>30</sup>.

Інші, і ми у тому числі, виступатимуть проти, виходячи з наступного.

По-перше, це не етично і сумнівно з точки зору закону. Відповідно до діючого законодавства правосуддя здійснюють виключно суди (ч. 1 ст. 124 Конституції України)<sup>31</sup>, але у випадку залучення ІІІ для ухвалення вироку в цілому чи для пошуку необхідних аргументів для складання частини ухвалюваного рішення на будь-якому етапі, постають закономірні питання: хто фактично приймає рішення у випадку застосування ІІІ та хто юридично уповноважений на ухвалення

---

<sup>27</sup> Лотиш Т. В. Вмотивованість судових рішень як елемент права на справедливий судовий розгляд у кримінальному процесі : дис. ... д-ра філософії : 081. Острог, 2024. 225 с. – С. 181.

<sup>28</sup> Poseck R. KI-Projekt „Codefy“ am Landgericht Frankfurt gestartet. Justiz.hessen.de. URL: <https://justizministerium.hessen.de/presse/pressearchiv/ki-projekt-codefy-am-landgericht-frankfurt-gestartet> (zugriffsdatum: 03.01.2025); Берназюк Я. О. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув. Конституціоналіст : веб-сайт. URL: [https://constitutionalist.com.ua/shtuchnyj-intelekt-ta-sistema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spiivpratsi-u-rotsi-shcho-mynuv/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR30DqQEgIKE3O0Bx1Z1iKiSzeZgx9xCzKpJPhq0CFMxfNKIjp4mTIN-ZF8\\_aem\\_EoHgLQXSmBPkUNfn-A7seA](https://constitutionalist.com.ua/shtuchnyj-intelekt-ta-sistema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spiivpratsi-u-rotsi-shcho-mynuv/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR30DqQEgIKE3O0Bx1Z1iKiSzeZgx9xCzKpJPhq0CFMxfNKIjp4mTIN-ZF8_aem_EoHgLQXSmBPkUNfn-A7seA) (дата звернення: 11.01.2025).

<sup>29</sup> European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment\* (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (дата звернення: 11.01.2025).

<sup>30</sup> Hillemann D. Richter und Roboter: Auf dem Weg zum KI-gesteuerten Richter. *Artificial Intelligence Center Hamburg e.V. (ARIC)* : Website. URL: <https://aric-hamburg.de/allgemein/roboterrichter/> (zugriffsdatum: 12.01.2025).

<sup>31</sup> Конституція України (дата оновлення: 1.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

рішення<sup>32</sup>; яка буде юридична сила такого рішення; та чи збереже суд незалежність, враховуючи, що ШІ-судді програмуються людьми?<sup>33</sup>

По-друге, вирішення справи стає не процесом змагальності сторін – фізичних осіб, їх фаховості та переконливості, а змагальності генеративних інструментів, які будуть передбачати результати провадження – квазіавтоматичне правосуддя.

Алгоритми, вочевидь, можуть передбачати результати, і краще, ніж будь-яка людина. Разом з тим, передбачення – це не мотивація рішення, оскільки остання є частиною самого рішення та саме вона встановлює його легітимність. У випадку неможливості задіяти суддю-людину до ухвалення рішення, може виникнути спокуса надати алгоритмічним передбаченням ту ж цінність, що й внутрішньому переконанню судді. Але це, з однієї сторони, недооцінило б ефект залякування, що здійснюється «математичним» результатом, через який частіше за все важко не підкоритися йому. З іншої сторони, це свідчило б про те, що необхідно забути про можливість розпитати спеціаліста-правника про міркування чи методології, які привели його до такого судження, – питання, на які алгоритму буде важко відповісти<sup>34</sup>.

По-третє, можливості ШІ полягають не лише у аналізі наявної інформації, а також і у створенні фейкових положень як спосіб впливу на вирішення справи<sup>35</sup> (вище у роботі ми вже згадували про такі випадки).

Зала судового засідання є майданчиком (полем), де відбувається змагання двох різних сторін, які є фізичними особами. У випадку ж, коли одна сторона буде дотримувати етичних норм та розраховувати лише на норми права та внутрішнє переконання судді, а інша навпаки всю свою захисну чи оборонну стратегію буде засновувати на ШІ, людина неминуче програє, а особливо, коли і суд для ухвалення свого рішення буде враховувати рекомендації ШІ. Це пояснюється звичайно тим, що мисленнєві процеси, що відбуваються в голові людини, явно відстають

---

<sup>32</sup> Sourdin T. Judge v robot Artificial intelligence and judicial decision-making? Handbook for Judicial Officers. URL: [https://www.judcom.nsw.gov.au/publications/benchbks/judicial\\_officers/judge\\_v\\_robot.html#ftn.id-1.5.10.7.1.1.2](https://www.judcom.nsw.gov.au/publications/benchbks/judicial_officers/judge_v_robot.html#ftn.id-1.5.10.7.1.1.2) (date of access: 10.01.2025).

<sup>33</sup> Hillemann D. Richter und Roboter: Auf dem Weg zum KI-gesteuerten Richter. Artificial Intelligence Center Hamburg e.V. (ARIC) : Website. URL: <https://aric-hamburg.de/allgemein/roboterrichter/> (zugriffsdatum: 12.01.2025).

<sup>34</sup> Pécaut-Rivolier L., Robin S. Justice et intelligence artificielle, préparer demain : regards croisés d'une juriste et d'un mathématicien. *Dalloz* : site web. URL: <https://www.dalloz-actualite.fr/dossier/justice-et-intelligence-artificielle-preparer-demain-regards-croises-d-une-juriste-et-d-un-m> (date d'accès: 12.01.2025).

<sup>35</sup> Єсенніков К. В. Штучний інтелект як елемент системи державного управління: ризики і можливості. *Наукові перспективи*. 2024. № 9. С. 115-126. – С. 120. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9\(51\)-115-126](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-115-126) (дата звернення: 11.01.2025).

у швидкості математичних розрахунків комп'ютера та генеративної неймережі і надання в короткий строк спростовних доказів чи аргументів буде просто неможливим. Крім того, ураховуючи, що ШІ на сьогодні опанували всі доступні дані для навчання, вона починає синтезувати нові, які можуть (з огляду на недоліки програмного коду, його помилок та недоліків, використання даних з неліцензійного програмного забезпечення, а також зі сторонніх неперевіраних серверів, що могли бути створені навмисно, для впливу на навчальні процеси ШІ) явно суперечити дійсності та підміняти її, перешкоджаючи тим самим сторонам та суду перевірити правильність висновків та консультативних рекомендацій ШІ. Перші випадки супротиву ШІ ChatGPT від компанії OpenAI в контролю за нею вже були зафіксовані її розробниками<sup>36</sup>.

Також не менш важливою є обставина мотивування вироку суду з посиланням на приписи закону та прецедентну практику Верховного Суду.

Законодавчі приписи і суддя, і ШІ зможуть правильно застосувати, якщо діяти прямолінійно, тобто здійснювати тлумачення «букви закону» методом лінгвістичного та граматичного аналізу, співставляючи їх з обставинами провадження. Інтелектуально-вольова складова правореалізаційної діяльності суду та алгоритми ШІ під час тлумачення «букви закону» будуть передбачати: 1) використання загально-прийнятих значень слів; 2) зрозумілий текст закону, необхідно тлумачити у розумінні звичайного значення; 3) якщо загальні слова та фрази йдуть за низкою конкретних слів та фраз, загальні слова спеціально тлумачаться як обмежені та застосовуються лише до осіб чи речей того ж виду чи класу, що й ті, які прямо згадані; 4) якщо певне слово має кілька значень, його сутність з'ясовується за тими словами, які його оточують у контексті<sup>37</sup>.

---

<sup>36</sup> Оновлена версія ChatGPT навчилася обманювати розробників. *Судово-юридична газета* : веб-сайт. URL: <https://sud.ua/uk/news/abroad/317748-obnovlennaya-versiya-chatgpt-nauchilas-obmanuyat-razrabotchikov> (дата звернення: 11.01.2025); ШІ-модель OpenAI виявила тривожну поведінку під час тестів – що сталося. *Судово-юридична газета* : веб-сайт. URL: <https://sud.ua/uk/news/abroad/317457-ii-model-openai-obnaruzhila-trevozhnoe-povedenie-vo-vremya-testov-chto-proizoshlo> (дата звернення: 11.01.2025).

<sup>37</sup> Гайдунін О. О. Гармонізація правил тлумачення міжнародних правочинів : постановка проблеми. *Правове регулювання економіки*. 2012. № 11-12. С. 401-412. – 407; Ejusdem generis. Wex is a free legal dictionary and encyclopedia. URL: [https://www.law.cornell.edu/wex/ejusdem\\_generis](https://www.law.cornell.edu/wex/ejusdem_generis) (date of access: 12.01.2025); Burnham W. Introduction to the Law and Legal System of the United States. American Casebook Series and Other Coursebooks. 3rd ed. : West Group, 2002. 625 p. – P. 127; Лазоренко Є. Ю. Правове визначення меж дії рішень Верховного Суду: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра філософії : 081. Чернівці, 2024. 291 с. – С. 190-191.

Водночас виникають випадки, коли «буква закону» невіддільно має тлумачитись з «духом закону», тоді використовується телеологічне тлумачення (цільове), тобто суд: має виходити з внутрішнього змісту, цілей та духу закону; вивчати історію прийняття закону для вирішення неясності, двозначності чи підтвердження прямого значення; уповноважений здійснювати пошук права за межами буквального значення закону; має здійснювати тлумачення норм закону у світлі «намірів законодавця» через аналіз історії прийняття конкретної норми (що бажав законодавець реалізувати шляхом ухвалення закону)<sup>38</sup>. Це вже, на наше переконання, важче зробити судді без належної підготовки, а тим більше ШІ.

Що ж до мотивування вироку шляхом синтезування практики касаційного суду, яка не лише в Україні, а й в інших країнах Світу, має значний вплив на прийняття судами нижчих інстанцій власних рішень, то справи тут будуть ще складнішими або взагалі неможливими для ШІ. Відповідно до закладеного алгоритму – навчатись на всіх існуючих матеріалах (правильні вони чи ні, програма їх врахує, якщо знайде повторюваність) ШІ не зможе коректно надавати релевантні рішення, з урахуванням того, що, у першу чергу, в Україні та опосередковано в країнах континентальної системи права досі не напрацьовано єдиних підходів щодо визначення, що є правовий висновок чи правова позиція<sup>39</sup>; які межі та як діють рішення Верховного Суду у кримінальному провадженні за часом, суб'єктом, простором (предметом) та об'єктом, на чому ми наголошували у своїх роботах<sup>40</sup>. Така складна мисленнєва

---

<sup>38</sup> Матат Ю. І. Роль юридичного тлумачення норм права в механізмі подолання прогалин у законодавстві. *Проблеми законності*. 2011. № 116. С. 3-9. – С. 8; Опотяк С. З. Про тенденцію телеологічного (цільового) тлумачення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С. 100-107. – С. 104; Лазоренко Є. Ю. Правове визначення меж дії рішень Верховного Суду: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра філософії : 081. Чернівці, 2024. 291 с. – С. 192.

<sup>39</sup> Лазоренко Є. Ю. Правове визначення меж дії рішень Верховного Суду: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра філософії : 081. Чернівці, 2024. 291 с. – С. 114, 117.

<sup>40</sup> Lazorenko Y. Określenie granic stosowania orzeczeń sądu najwyższego w postępowaniach karnych na Ukrainie i na świecie. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 5 (41) vol. 1. S. 224-231. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.1.32>; Лазоренко Є. Ю. Генезис повноважень Верховного Суду у кримінальному судочинстві на прикладі України та деяких країн світу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 251-254. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/62>; Лазоренко Є. Ю. Визначення темпоральних та суб'єктних меж у рішеннях Верховного Суду, як необхідних умов дії правових висновків. *Юридичний бюлетень*. 2022. № 25. С. 116-125. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.25.14>; Лазоренко Є. Ю. Правові межі прецедентної діяльності Верховного Суду у кримінальному процесі. *Юридичний бюлетень*. 2022. № 26. С. 241-247. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.26.32>; Лазоренко Є. Ю. Значення юридичної техніки у формуванні судової практики Верховного Суду як частини кримінального та кримінального процесуального законодавства.

діяльність притаманна лише для судді, який не лише зможе просто відтворити раніше сказане Верховним Судом, але й стати детермінантою для зміни правового висновку чи правової позиції, оскільки зможе навести мотиви їх неврахування спираючись на нові обставини, які ним були встановлені в процесі розгляду провадження. Наприклад, вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області у справі № 741/470/19<sup>41</sup>.

Також щодо запровадження технологій ШІ у кримінальному судочинстві необхідно врахувати наступне. Як ми раніше вже говорили, ШІ розглядають як спосіб розвантаження судді у прийнятті рішень та надання йому більше часу для вирішення складних проваджень. Водночас поточна ситуація в Україні, враховуючи чималу кількість вакантних посад суддів, свідчить про те, що співвідношення кількості суддів та ухвалених ними вироків не є великою, чи такою, яка б спонукала суддів відмовитись самостійно підшукувати джерельну базу, мотивувати свої рішення, а покладатися на ШІ. Так, торік загальними місцевими судами (без врахування тих вироків, що ухвалювались у порядку спрощеного провадження) всього було ухвалено 50 235<sup>42</sup>, з них такі, що не потребували від суддів ґрунтовного аналізу матеріалів кримінального провадження, оскільки вони ухвалені на підставі угод, – 1 597, та без дослідження взагалі доказів, оскільки розгляд провадження відбувався на підставі ч. 3 ст. 349 КПК України, ще 21 811. У свою чергу станом на 23.12.2024 суддів налічувалось (за виключенням слідчих суддів та суддів, які згідно спеціалізації розглядали провадження в порядку цивільного судочинства приблизно -25 % від загальної

---

*Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2022. № 3. С. 118-124. DOI <https://doi.org/10.32782/3922106>; Лазоренко Є. Ю. Прецедентні рішення касаційного суду у кримінальному судочинстві: види та значення (порівняльно-правова характеристика). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2022. № 4. С. 167-175. DOI <https://doi.org/10.32782/39221336>; Лазоренко Є. Ю. До питання правового визначення меж застосування постанов Верховного Суду через призму існуючих процесуальних фільтрів. *Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави: матеріали VIII заочної міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 26 листопада 2021 р.)* / гол. ред. О. М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2021. 346 с. С. 162-166. URL: [https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5309/Kriminalno-vikonavcha-sistema-Ukraini-ta-ii-rol-u-rozbudovi-pravovoi-i-socialnoi-derzhavi-26.11%20\(1\).pdf?sequence=1#page=162](https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5309/Kriminalno-vikonavcha-sistema-Ukraini-ta-ii-rol-u-rozbudovi-pravovoi-i-socialnoi-derzhavi-26.11%20(1).pdf?sequence=1#page=162).

<sup>41</sup> Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 14.07.2022. Справа № 741/470/19. Провадження № 1-кп/740/6/22. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/105264278> (дата звернення: 21.11.2023).

<sup>42</sup> Дані наведено з Єдиного державного реєстру судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

кількості) 2 099<sup>43</sup>. Тобто на одного суддю упродовж року припадало 12 проваджень, в яких суд мав виготовити та ухвалити ґрунтовний вирок заснований на оцінці доказів провадження, розв'язанні правових питань, аналізі законодавства, а також практики Верховного Суду та ЄСПЛ.

На сьогодні Верховна Рада України самостійно вживає заходів щодо зменшення навантаження на суддів шляхом внесення змін у законодавство. У тому числі: впровадження інституту кримінальних проступків, що дозволило з 03.07.2020 прокурором звертатися до суду з клопотаннями про розгляд проваджень у спрощеному порядку; збільшення мінімальної майнової шкоди, для кваліфікації дій осіб за ст.ст. 185, 190, 191 КК України<sup>44</sup>, що сприяло звільненню судів від лівової кількості проваджень, які зазвичай надходили до суду з обвинувальними актами.

Для розуміння того, як зберегти інтелектуально-вольову складу мотивування судових рішень в умовах тиску ШІ, необхідно виходити з того, що «суддя – це людина, а не машина силогізмів: він судить не тільки завдяки своєму знанню правил та своїй логіці, але й завдяки наявності у нього інтуїції та чуйності (людяності)»<sup>45</sup>; різниця між людиною-цифр та людиною-закону полягає у тому, що останній інтерпретує верховенство права; ідея про те, що правосуддя звершується натисканням кнопки, загрожує існуванню фундаментального права люди на доступ до безпристрасного та незалежного судді, людське мислення якого не замінить суддя-робот, особливо в кримінальному судочинстві<sup>46</sup>; робот-суддя, хоча і працює швидше та точніше, але йому не вистачає жалю та розуміння людських емоцій та індивідуальних обставин, які можуть відіграти важливу роль у винесенні вироку<sup>47</sup>.

---

<sup>43</sup> Дані щодо обліку посад суддів у місцевих судах. Вища кваліфікаційна комісія суддів України : веб-сайт. URL: [https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/pdf/vakansiyi\\_na\\_sayt\\_na\\_23.12.2024\\_ms.pdf](https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/pdf/vakansiyi_na_sayt_na_23.12.2024_ms.pdf) (дата звернення : 13.01.2025).

<sup>44</sup> Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів: Закон України від 18.07.2024. № 3886-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3886-20#n8> (дата звернення: 12.11.2024).

<sup>45</sup> Barraud B. Un algorithme capable de prédire les décisions des juges : vers une robotisation de la justice? *Les Cahiers de la Justice*. 2017. № 1. Pp. 121-139. – P. 124. URL: <https://doi.org/10.3917/cdlj.1701.0121> (date d'accès: 03.01.2025).

<sup>46</sup> Gaveriaux L.-M. Les robots débarquent au tribunal. *Les echos* : site web. URL: <https://www.lesechos.fr/tech-medias/intelligence-artificielle/les-robots-debarquent-au-tribunal-1030630> (date d'accès: 03.01.2025).

<sup>47</sup> Hillemann D. Richter und Roboter: Auf dem Weg zum KI-gesteuerten Richter. *Artificial Intelligence Center Hamburg e.V. (ARIC)* : Website. URL: <https://aric-hamburg.de/allgemein/roboterrichter/> (zugriffsdatum: 12.01.2025).

Одна справа розуміти значення судді для ухвалення мотивованого вироку, інша – передбачити запобіжники, які утримуватимуть суддів від використання ШІ для винесення судового рішення, і в цьому питанні покладатися виключно на етичні приписи замало<sup>48</sup>, необхідно передбачити відповідні санкції як для самого судді у формі дисциплінарного стягнення, так і до рішення, підготовленого з використанням ШІ або виключно самим ШІ, підлягає скасуванню з призначенням нового судового розгляду, як таке, що ухвалене з істотними порушеннями вимог КПК України.

### 3. «Тринадцятий присяжний»<sup>49</sup> і вирок суду.

Розглядаючи у попередніх розділах інтелектуально-вольову складову правореалізаційної діяльності суду, ми спочатку зупинилися на загальному значенні мисленнєвої діяльності суду у процесі підготовки вироку у кримінальному провадженні, наголошуючи на тому, що мотиви суду – важлива складова будь-якого рішення, від наявності чи відсутності якого буде залежати законність та обґрунтованість всього судового рішення, а сторонам буде легше зрозуміти, чому резолютивна частині вироку така, а не інакша. Другий розділ ми присвятили викликам сьогодення, з якими стикається суддя: чи має він піддаватися ним, чи ж навпаки противитися. Саме у попередньому розділі ми, будучи прихильником, так би мовити, «архаїчності» процедури підготовки та ухвалення судового рішення, зосереджувались на тому, що суд у відношенні до ШІ має зайняти пасивну поведінку, яка полягатиме в утриманні від зверненні до програм заснованих на ШІ по допомогу у пошуку відповіді: винувата чи ні особа, чи були подібні випадки у минулому; на що спиратися, описуючи своє судження в мотивувальній частині вироку тощо. Тобто, означивши проблему певного роду зазіхання на людяну складову судового рішення, що зосереджується в її мотивах, судженнях та висновках, ми шукали шляхи та способи для її збереження.

---

<sup>48</sup> Reiling A. D. Courts and Artificial Intelligence. CCBE : *The voice of European Lawyers* : web site. URL: [https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality\\_distribution/public/documents/Events/20201027\\_Online\\_Roundtable/Dory-Reiling-Court-and-AI.pdf](https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Events/20201027_Online_Roundtable/Dory-Reiling-Court-and-AI.pdf) (date of access: 10.01.2025); Кодекс суддівської етики : рішення XI чергового з'їзду суддів України від 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення : 13.01.2025).

<sup>49</sup> Значення «тринадцятий присяжний» взято у лапки, оскільки воно не пов'язано із запасним присяжним, якого в США обирають сторони під час формування суду присяжних на випадок вибуття основного присяжного з будь-яких причин, натомість воно використовується у переносному значенні – додатковий, допоміжний, субсидіарний, взаємодоповнюючий тощо суб'єкт.

Цей розділ буде продовженням і першого, і другого, оскільки тут також необхідно буде вирішити питання мотивування вироку на підставі вердикту присяжних, а також як та в якій мірі суддя – «тринадцятий присяжний» зможе реалізувати весь свій інтелектуальний потенціал.

Обираючи суд присяжних, його вердикти, вироки судді на їх основі, як об'єкти вивчення в контексті цього дослідження, ми виходили з актуальності цього питання, особливо зважаючи на те, що конституційне положення про народ, який є єдиним джерелом влади<sup>50</sup>, у тому числі судової, в Україні знову буде реалізовано у найближчому майбутньому шляхом ухвалення законопроекту про суд присяжних<sup>51</sup> (далі – законопроект № 3843), які будуть передбачати: склад, повноваження, види вердиктів, приблизний перелік питань, які присяжні мають вирішити, та деякі інші питання.

Чому конституційне положення буде «знову реалізовано»? Бо перше закріплення суду присяжних в Україні почалося ще далекого 1867 року, коли суд присяжних був втілений у практику Харківського, Сумського та Ізюмського судів, а дещо пізніше, у 1880 року, суд присяжних отримав практичне застосування вже на території Правобережної України, зокрема, у Київському, Уманському, Кам'янець-Подільському, Житомирському та Луцькому судах, що послуговувались у своїй діяльності Судовими Статутами 1864 року<sup>52</sup>. Заснування у 1864 році суду присяжних в його класичному розумінні було найважливішим демократичним завоюванням у дореволюційний період (до 1917 року) на теренах України, Польщі, Фінляндії<sup>53</sup>. Згодом, суд присяжних в Україні був замінений на суд народних засідателів, ефективність якого викликала великі сумніви, а якість його роботи загалом – негатив<sup>54</sup>.

Модель суду присяжних, яка існувала в Україні до 1917 року і яка може з'явитися з прийняттям означеного законопроекту № 3843, належить до так званої класичної англо-американської (класичної),

---

<sup>50</sup> Конституція України (дата оновлення: 1.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

<sup>51</sup> Про суд присяжних : проект Закону від 14.07.2020. № 3843. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3270> (дата звернення: 13.01.2025).

<sup>52</sup> Лисюк Ю. В. Суд присяжних у Україні: шлях до відродження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 200-204. – С. 201. URL: [http://lsei.org.ua/1\\_2015/53.pdf](http://lsei.org.ua/1_2015/53.pdf) (дата звернення: 13.01.2025).

<sup>53</sup> Тертишник В. М., Солнишкіна Н. С. Суд присяжних: суть ідеї та її мімікрія при реформуванні кримінального судочинства. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 221-24. – С. 221.

<sup>54</sup> Ахтирська Н. М. Становлення суду присяжних в Україні: від конституційного принципу до процесуальної регламентації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 83-89. – С. 85, 86.

характерними ознаками якої є розмежування компетенції між колегією присяжних та професійним суддею; ухвалення присяжними немотивованого вердикту; можливість скасування вердикту, як правило, лише за наявності істотних порушень процесуального законодавства<sup>55</sup>.

Дійсно, ознайомившись із змістом законопроекту № 3843, нами встановлено, що Лава присяжних буде складатися з 8 осіб (класична складається з 12), які після останнього слова обвинуваченого мають, видалившись для ухвалення вердикту, відповісти на питання з опитувального листа: 1) чи доведено, що мало місце кримінальне діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа; 2) чи доведено, що діяння вчинене обвинуваченим; 3) чи доведено, що обвинувачений є винуватим у вчиненні інкримінованого йому діяння; 4) чи є обставини, які пом'якшують покарання винуватої особи; 5) чи є підстави для відшкодування завданої винуватою особою моральної шкоди потерпілому. Відповіді на ці питання як і підстави, що слугували для їх надання, присяжним непотрібно обґрунтовувати та мотивовано пояснювати суду чи сторонам кримінального провадження, лише потрібно ствердно відповісти «так» чи «ні» навпроти кожного проголосованого питання опитувальника (ст.ст. 3, 19, 21-24)<sup>56</sup>. Оскарження вироку на підставі вердикту присяжних також має особливості, зокрема, виправдувальний вирок не підлягає оскарженню, крім випадку порушення порядку формування Лави присяжних, а обвинувальний – з підстав порушення процедури формування Лави присяжних, тяжкості призначеного покарання та порушення вимог КПК України (ч.ч. 1, 2 ст. 28)<sup>57</sup>.

Наведене на даний час дає можливість говорити, що «тринадцятий присяжний» буде виконувати дії лише технічного характеру: стежити за процедурою, приймати пропозиції сторін на формування опитувальника, давати присяжним напутнє слово та затверджувати вердикт Лави присяжних процесуальним рішенням у формі вироку, який не дасть сторонам розуміння того, чому рішення саме таке. Відповідь буде завжди лише однією – в основі вироку лежить справедливе рішення восьми представників народу.

Разом з тим, нам видається, що все ж таки участь професійного судді у суді присяжних не може зводитись до якогось факультативу;

---

<sup>55</sup> Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. № 10-2. Том 2. С. 133-135. – С. 133.

<sup>56</sup> Про суд присяжних : проект Закону від 14.07.2020. № 3843. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3270> (дата звернення: 13.01.2025).

<sup>57</sup> Про суд присяжних : проект Закону від 14.07.2020. № 3843. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3270> (дата звернення: 13.01.2025).

обмежувати його досвід та знання в ухваленні судового рішення було б не розумним та вкрай шкідливим для правосуддя.

Так, заперечувати те, що суд присяжних покликаний бути органом: становлення незалежного та змагального правосуддя<sup>58</sup>, підвищення професійного рівня сторін під час розгляду провадження в суді<sup>59</sup>, вільним від стандартів та стереотипів, якими просочені судді середовищем професійно-комфортного суддівського корпусу<sup>60</sup>, та незалежними від адміністративних зобов'язань, крім як головуючому судді у визначених законом межах, ми звичайно не можемо з огляду на широку практику його функціонування в інших країнах, та підтримку цього суду частиною вітчизняних науковців. Проте непотрібно і забувати, що суд присяжних є малопродуктивним, складним і громіздким<sup>61</sup>, а його недоліки та протиріччя, які будуть виникати під час судочинства, можливо усунути лише шляхом удосконалення цього суду<sup>62</sup>.

От у цьому плані, удосконалення суду присяжних, на яке звертали увагу свого часу М. Маляренко і М. Чубинський, має зосередити свою увагу законодавець, переймаючи позитивний досвід функціонування суду присяжних Іспанії, Франції та Австрії, а також головуючий суддя, займаючи активну позицію під час судового розгляду провадження, мобілізуючи весь свій інтелектуальний та професійний потенціал.

Якими ж на наше переконання мають бути удосконалення процедури відправлення правосуддя судом присяжних аби зберегти інтелектуально-вольову складову судового рішення у кримінальному провадженні.

1. *Дослідження доказів під час розгляду провадження до формування опитувального листа.*

Відповідно до положень ст. 89 КПК України, суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення, за виключенням тих випадків, коли питання допустимості доказу вирішується одразу у судовому засіданні

---

<sup>58</sup> Максимова Л. О. Відродження суду присяжних. *Європейські перспективи*. 2013. № 8. С. 93-97. – С. 94.

<sup>59</sup> Теремецький В. І. Особливості впровадження суду присяжних за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Форум права*. 2012. № 3 С. 728-735. – С. 730.

<sup>60</sup> Куцин М. М. Суд присяжних: законодавче закріплення і проблеми впровадження у кримінальному судочинстві України. *Право і безпека*. 2005. № 4. С. 156-163. – С. 158.

<sup>61</sup> Маляренко В. Т. Позитив і негатив суду присяжних. *Право України*. 2000. № 3 С. 3-12. – С. 3.

<sup>62</sup> Лисюк Ю. В. Суд присяжних у Україні: шлях до відродження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 200-204. – С. 201. URL: [http://lsei.org.ua/1\\_2015/53.pdf](http://lsei.org.ua/1_2015/53.pdf) (дата звернення: 13.01.2025).

під час дослідження доказу, у зв'язку з встановленням очевидної недопустимості доказу<sup>63</sup>.

Дане положення для цілей належного функціонування суду присяжних та ухвалення ним законних та справедливих вироків видається нам не зовсім практичним. По-перше, суд присяжних функціонує у переважній більшості як суд факту, а не права, тому з цієї сторони присяжні не зобов'язані встановлювати допустимість доказів. По-друге, присяжні як особи, що не мають юридичної освіти та необізнані про тонкощі пов'язані з оцінкою допустимості доказів, не зможуть відрізнити допустимий доказ від недопустимого, а це у свою чергу приведе до негативних наслідків для всього процесу. Разом з тим відокремити присяжних від оцінки доказів не можливо, оскільки на їх кількості та якості буде засновано їх внутрішнє переконання про те чи достатньо їх для визнання особи винною, чи переконливі вони як кожен окремо, так і в сукупності тощо.

З огляду на це процесуальний закон необхідно доповнити положеннями, якими передбачити, що «Питання допустимості письмових доказів у випадку розгляду провадження за участю присяжних необхідно вирішувати під час судового засідання після заслуховування сторін провадження. Рішення про недопустимість доказів головуючий ухвалює протокольною ухвалою і звертаючись до присяжних мотивує своє рішення і наголошує присяжним на те, що доказ визнаний недопустимим, вони не мають враховувати під час ухвалення вердикту. Рішення про визнання доказів недопустимими може бути оскаржено разом з вирокком в апеляційному порядку. Допустимість усних показів свідків, потерпілих, роз'яснень експертів та спеціалістів у судовому засіданні не вирішується. У видку встановлення розбіжностей у показах свідків, потерпілих, наданих роз'ясненнях спеціалістів, експертів, за клопотанням сторін або однієї із сторін секретар формує протокол із зазначенням розбіжностей, на які посилаються сторони. Даний протокол долучається до матеріалів провадження і передається присяжним для їх оцінки під час наради присяжних.».

Певного роду схожі елементи можна знайти в КПК Франції. Зокрема, ним передбачається, що президент суду асизів наділений дискреційними повноваженнями, завдяки яким він може, керуючись своєю честю та совістю, вживати будь-які дії, які він вважає доцільними для з'ясування істини (ч. 1 ст. 310); вимоги висунуті прокурором під час судового

---

<sup>63</sup> Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3065> (дата звернення: 30.12.2024).

слідства, секретар наводить у протоколі. Всі рішення суду, ухвалені на розв'язання таких вимог, підписуються президентом та секретарем (ст 313); всі суперечливі питання вирішуються судом, прокурором, сторонами або їх адвокатами після заслуховування (ч. 1 ст. 316); головуючий формує за власною ініціативою чи на вимогу прокурора, сторін, а секретар складає звіт про доповнення, зміни чи розбіжності у показах свідка та його попередніх заявах (ст. 333)<sup>64</sup>.

Так само процес оцінки доказів на стадії судового розслідування, передбачений і в Іспанії, де на відміну від нашого законопроекту № 3843 передбачено, що якщо за результатами оцінки доказів, не буде встановлено їх переконливості та достатності, то журі присяжних за рішенням суду, ухваленого на вимогу сторін, розпускається (ст.ст. 49, 50)<sup>65</sup>. Рациональність такого положення, у першу чергу пов'язано з тим, щоби не витрачати бюджетні кошти та економія процесуального часу.

## 2. *Настанова присяжних суддею.*

Коли ми говорили у попередньому розділі про вплив ШІ на формування переконання судді та / або самостійне ухвалення ШІ вироку, ми звертали увагу на те, що вадою програмного забезпечення може серед іншого бути невідомі алгоритми, які були покладені програмістами, які також можуть викликати сумніви в своїй порядності, в основу коду.

У суді присяжних роль програміста має у першу чергу має активно виконувати головуючий суддя, а допомагати йому у написанні «коду» – опитувального листка та алгоритмів та інструментів пошуку справедливого результату мають прокурор, представник потерпілої сторони та захисник обвинуваченого.

І хоча з даним нашим твердженням можуть не погодитись деякі вчені, заявляючи, що це «дискредитує саму ідею суду присяжних, адже за такої концепції ніякого самостійного рішення (вердикту) присяжні не приймуть, а отже, практично не відповідають за долю справи»<sup>66</sup>, ми все ж таки зауважимо, що мета – ухвалення справедливого та законного рішення, звільненого від емоцій, упереджень, та впливу на свідомість присяжного недопустимих доказів – виправдовує засоби.

---

<sup>64</sup> Code de procédure pénale de 08.04.1958. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section\\_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000024459219/#LEGISCTA000024459224](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000024459219/#LEGISCTA000024459224) (date d'accès: 03.01.2025).

<sup>65</sup> Del Tribunal del Jurado : Ley Orgánica 5/1995, de 22 de mayo. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/05/22/5/con> (fecha de circulación: 15.01.2025).

<sup>66</sup> Лисюк Ю. В. Суд присяжних у Україні: шлях до відродження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 200-204. – С. 203. URL: [http://lsej.org.ua/1\\_2015/53.pdf](http://lsej.org.ua/1_2015/53.pdf) (дата звернення: 13.01.2025); Тertiшник В. М. Суд присяжних: суть ідеї, історичний досвід та актуальні проблеми сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 11. С. 122-126. – С. 123.

Досить лапідарним видається виклад у законопроекті № 3843 ролі головуючого у підготовці напутнього слова : «головуючий суддя звертається до присяжних із напутнім словом, у якому нагадує суть обвинувачення, повідомляє зміст закону України про кримінальну відповідальність за вчинення діяння, за яке законом України передбачена кримінальна відповідальність, у якому обвинувачується особа, роз'яснює основні правила оцінки доказів, зокрема, щодо недопустимості і неналежності доказів і відомостей, положення про тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого, звертає увагу присяжних на зміст презумпції невинуватості, а також на те, що відмова обвинуваченого давати показання або його мовчання не може тлумачитися проти нього.» (ч.ч. 1, 2 ст. 20)<sup>67</sup>. Текст законопроекту не відображає активної дії головуючого, спрямованої на ухвалення аподиктичного вердикту.

Змістовнішими та раціональними щодо цього питання нам видаються положення кримінального процесуального законодавства нашої західної сусідки – Австрії та вже згадуваного нами у цьому розділі закону Іспанії «Про суд присяжних».

Загальною рисою законодавства обох країн полягає у тому, що настанови мають бути не усними, які можуть бути залишені без належної уваги журі у зв'язку з їх складністю для сприйняття присяжними або незрозумілістю, а письмовими (ст.ст. 52, 54 закону Іспанії «Про суд присяжних»<sup>68</sup>, §§ 321, 323 КПК Австрії<sup>69</sup>), які мають дві форми процесуального закріплення: 1) як преамбула до опитувального листа в цілому або окремого питання, поставленого на вирішення журі; 2) окремий підсумковий документ. Причинами такого підходу є, у першу чергу, зміст, яким має бути наповнена настанова, чого до речі вітчизняний законопроект не висуває навіть до усної.

Виклад «преамбульних» настанов законодавчими органами Австрії та Іспанії передбачений наступним чином. Після консультацій з іншими членами журі (мається на увазі суддями, які входять до складу журі) головуючий готує юридичні інструкції: 1. по кожному питанню окремо виклад правових характеристик кримінального правопорушення, з якого журі були поставлені запитання (основні та додаткові); 2. тлумачення юридичних термінів та фраз, що згадуються в окремих питаннях

---

<sup>67</sup> Про суд присяжних : проект Закону від 14.07.2020. № 3843. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3270> (дата звернення: 13.01.2025).

<sup>68</sup> Del Tribunal del Jurado : Ley Orgánica 5/1995, de 22 de mayo. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/05/22/5/con> (fecha de circulación: 15.01.2025).

<sup>69</sup> Gesamte Rechtsvorschrift für Strafprozeßordnung : Bundesrecht konsolidiert, 1975. Fassung vom 16.01.2025. URL: [https://www.ris.bka.gv.at/Geltende\\_Fassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326](https://www.ris.bka.gv.at/Geltende_Fassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326) (zugriffsdatum: 16.01.2025).

опитувального листа чи обвинувачення (§ 321)<sup>70</sup>. В Іспанії додатково передбачено також обов'язок суду викласти факти, що були заявлені сторонами, а також факти, які присяжні повинні визнати доведеними чи ні, розділяючи ті, що протирічать позиції обвинуваченого, та ті, що свідчать на його користь. У зв'язку з цим закон приписує судді викладати настанови у формі екстракту, в якому наводиться основний факт обвинувачення, а також факти на їх спростування, які заявлені стороною захисту (зазначення одночасно як такі, що доведені факти захисту та обвинувачення, що протирічать один одному, не допускається); коли доведене твердження одного факту походить з такого ж твердження щодо іншого факту, то це має бути викладено за пріоритетом та належним розділенням тверджень та фактів (ч. 1 ст. 52)<sup>71</sup>.

Кінцеві настанови, що викладаються окремим документом є фіксацією всього того, що скаже головуючий журі під час вільної розповіді чи акцентованого надання юридичної консультації з кожного питання опитувального листа чи роз'яснення (юридичної інструкції) письмової настанови, а також питань факту, що впливає з матеріалів кримінального провадження. Жодна відповідь головуючого не може містити його власного судження щодо висунутого обвинувачення.

У вказаний спосіб головуючий виконує активну спрямовуючу роль в ухваленні присяжними законного, справедливого та мотивованого вердикту. Інтелектуальна-вольова складова правореалізаційної діяльності суду полягатиме у тому наскільки фаховими знаннями (загальнотеоретичними та спеціальними) він володіє аби надавати юридичні інструкції, вмінь точно, доступно та безпристрасно викладати факти встановлені у суді. У таких настановах суд також не обмежений джерелами, що ним можуть бути використані для підготовки настанов (закони, прецеденти, доктрина права). Головне, щоб це не створювало підстави вважати присяжним та сторонам, що судом до ухвалення лавою присяжних вердикту вже висловлено власне судження у провадженні, яке може прямо чи опосередковано вплинути на журі.

Більш того, така вимогливість іноземного законодавця до інтелектуальної діяльності суду не в останню чергу пов'язана з тим, що присяжні, на відміну від своїх колег з Великобританії, США та навіть Франції, зобов'язані, крім надання ствердної відповіді на поставлені питання у формі «так» чи «ні», викласти також і мотиви цих рішень

---

<sup>70</sup> Gesamte Rechtsvorschrift für Strafprozeßordnung : Bundesrecht konsolidiert, 1975. Fassung vom 16.01.2025. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326> (zugriffsdatum: 16.01.2025).

<sup>71</sup> Del Tribunal del Jurado : Ley Orgánica 5/1995, de 22 de mayo. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/05/22/5/con> (fecha de circulación: 15.01.2025).

(пункт 3 § 331 КПК Австрії<sup>72</sup>, п. 2 ч. 1 ст. 61 закону Іспанії «Про суд присяжних»<sup>73</sup>).

На наше переконання наведені вище положення заслуговують на те аби бути врахованими та імплементованими під час доопрацювання Верховною Радою України законопроект № 3843.

## ВИСНОВКИ

Всі елементи кінцевого рішення є окремими об'єктами оскарження та оцінки вищестоящими судами. Якщо «законність» та «обґрунтованість» судового рішення суди апеляційної та касаційної інстанції можуть перевірити, виходячи лише зі змісту судового рішення, то от «мотиви» («мотивованість») – це більш складна частина рішення, яка у більшій мірі залежить від суб'єктивного ставлення до неї як особи (судді), який їх виклав, вважаючи наявністю своїх міркувань (суджень) достатніми аби вважати судові рішення мотивованими, і від «читачів» (сторін кримінального провадження, колегиї суддів суду вищої інстанції), які оцінюватимуть їх вже з точки зору свого власного уявлення того, що слід вважати у цьому конкретному кримінальному провадженні належними та достатніми мотивами, щоб ухвалити законний та обґрунтований вирок.

У зв'язку з цим, на наше переконання, визначальною передумовою ухвалення якісного судового рішення є наповнення його такими елементами, які давали б підстави стверджувати, що автор вироку (суддя), задіявши всі свої можливості, компетентності, самостійно, логічно дійшов конкретних висновків по суті висунутого обвинувачення, про що детально інформує сторони та треті особи, підкріплюючи кожне своє судження дослідженими доказами, положеннями законодавства, правовими позиціями та висновками Верховного Суду, ЄСПЛ.

Динамічні трансформаційні процеси в техніці, суспільстві та законодавстві не повинні загрожувати або нівелювати інтелектуально-вольову складову правореалізаційної діяльності суду як-то під впливом ІІІ або запровадженням суду присяжних.

---

<sup>72</sup> Gesamte Rechtsvorschrift für Strafprozeßordnung : Bundesrecht konsolidiert, 1975. Fassung vom 16.01.2025. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326> (zugriffsdatum: 16.01.2025).

<sup>73</sup> Del Tribunal del Jurado : Ley Orgánica 5/1995, de 22 de mayo. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/05/22/5/con> (fecha de circulación: 15.01.2025).

## АНОТАЦІЯ

У роботі розглядаються проблемні питання відображення інтелектуальної складової діяльності судді першої інстанції під час виготовлення та ухвалення вироку у кримінальному провадженні. Застосовуючи порівняльно-правовий метод, автором були проаналізовані положення законодавства України, Австрії, Іспанії, Німеччини, Польщі та Франції щодо вимог, яким має відповідати мотивувальна частина судового рішення. Звернуто увагу на те, що вітчизняні вирoki не завжди мають мотивування або належне мотивування. У зв'язку з цим автором класифіковано вирoki за способом викладу мотивування, що впливає на його наявність чи відсутність на: синтезування, параграфування, стенографування, яке також буває простим та складеним.

Робота містить також авторське визначення такого поняття як мотивування судового рішення саме через призму інтелектуальної діяльності судді.

Поряд із вивченням того як має проявлятися інтелектуально-вольова діяльність судді, автором також висвітлено й фактори, які можуть загрожувати цій діяльності в окремих провадженнях. Мова йде про впровадження у кримінальне судочинство технологій ШІ та суду присяжних.

Одночасно з цим на підставі аналізу як поглядів вітчизняних та іноземних науковців і практиків, так і законодавства країн Європи та Північної Америки запропоновані відповідні превентивні механізми, а також пропозиції щодо удосконалення українського законодавства. Матеріали дослідження можуть бути використані в практичній діяльності суддями під час підготовки судових рішень, а також законодавчій діяльності з метою внесення змін до кримінального процесуального законодавства та доопрацювання законопроекту про суд присяжних.

## Література

1. Ахтирська Н. М. Становлення суду присяжних в Україні: від конституційного принципу до процесуальної регламентації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 83-89.
2. Барак А. Суддівський розсуд. Київ : Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 320 с.
3. Баранов О. А. Визначення терміну «Штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. № 1. С. 32-49.
4. Басиста І. В., Удовенко Ж. В., Кулинич М.-М. А. Огляд тенденцій щодо штучного інтелекту та його перспективність для

процесуальних рішень у перебігу кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. 2024. Випуск 80 : Ч. 3. С. 19–38. URL: [https://visnyk-jurisuzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/81\\_part-3.pdf](https://visnyk-jurisuzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/81_part-3.pdf) (дата звернення: 11.01.2025).

5. Берназюк Я. О. Поняття та критерії мотивованості судового рішення як однієї з гарантій дотримання судами принципу верховенства права. *Судово-юридична газета* : Блог. 2019. URL: [https://sud.ua/ru/news/blog/133015-ponyattya-ta-kriteriyi-motivovanosti-sudovogo-rishennya-yak-odniyeyi-z-garantiy-dotrimannya-sudami-printsipu-verkhovenstva-prava?fbclid=IwAR1Yt8WX2AHwH1kc\\_iN8pf8s0e CPPYezBJ-1DYVN1EMNFkLKh5E-9h9TcyM](https://sud.ua/ru/news/blog/133015-ponyattya-ta-kriteriyi-motivovanosti-sudovogo-rishennya-yak-odniyeyi-z-garantiy-dotrimannya-sudami-printsipu-verkhovenstva-prava?fbclid=IwAR1Yt8WX2AHwH1kc_iN8pf8s0e CPPYezBJ-1DYVN1EMNFkLKh5E-9h9TcyM) (дата звернення: 30.12.2024).

6. Берназюк Я. О. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув. *Конституціоналіст* : веб-сайт. URL: [https://constitutionalist.com.ua/shtuchnyj-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-shcho-mynuv/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR30DqQEGfIKE3OObx1Z1iKiSzeZgx9xCzKpJPfq0CFMxfNKIjp4mTIN-ZF8\\_aem\\_EoHgLQXSmbPkUNfn-A7seA](https://constitutionalist.com.ua/shtuchnyj-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-shcho-mynuv/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR30DqQEGfIKE3OObx1Z1iKiSzeZgx9xCzKpJPfq0CFMxfNKIjp4mTIN-ZF8_aem_EoHgLQXSmbPkUNfn-A7seA) (дата звернення: 11.01.2025).

7. Василенко М. Д., Слатвінська В. М. Штучний інтелект в судовій практиці: особливості та його можливості (міжгалузеве дослідження). *Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право*. 2022. № 4. С. 271–278. URL: [http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4\\_2022/39.pdf](http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/39.pdf) (дата звернення 22.11.2024).

8. Вирок Бродівського районного суду Львівської області від 03.01.2025. Справа № 439/181/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124204476> (дата звернення: 13.01.2025).

9. Вирок Вінковецького районного суду Хмельницької області від 06.01.2025. Справа № 670/714/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124232418> (дата звернення: 13.01.2025).

10. Вирок Ковпаківського районного суду міста Суми від 08.01.2025. Справа № 592/1966/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124277822> (дата звернення: 13.01.2025).

11. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 08.01.2025. Справа № 161/17612/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124276808> (дата звернення: 13.01.2025).

12. Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 04.10.2024. Справа № 740/7181/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122091153> (дата звернення: 10.01.2025).

13. Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 09.12.2024. Справа № 740/3814/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123591346> (дата звернення: 10.01.2025).

14. Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 14.07.2022. Справа № 741/470/19. Провадження № 1-кп/740/6/22. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/105264278> (дата звернення: 21.11.2023).

15. Вирок Садгірського районного м. Чернігівці Чернівецької області від 09.01.2025. Справа № 726/2618/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124289896> (дата звернення: 13.01.2025).

16. Вирок Чортківського районного суду Тернопільської області від 31.12.2024. Справа № 608/1583/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124171439> (дата звернення: 13.01.2025).

17. Гайдунін О. О. Гармонізація правил тлумачення міжнародних правочинів : постановка проблеми. *Правове регулювання економіки*. 2012. № 11-12. С. 401-412.

18. Графич О. І. До питання усунення ризиків, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в судочинстві. *Законодавство України: реалії та перспективи* : матеріали II наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 жовтня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Молодий вчений», 2024. 108 с. – С. 88-91.

19. Гришко В. І., Вознюк С. С. Проблемні аспекти впровадження штучного інтелекту у сфері юриспруденції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 29-34. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/302954/294963> (дата звернення: 21.11.2024).

20. Дані щодо обліку посад суддів у місцевих судах. Вища кваліфікаційна комісія суддів України : веб-сайт. URL: [https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/pdf/vakansiyi\\_na\\_sayt\\_na\\_23.12.2024\\_ms.pdf](https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/pdf/vakansiyi_na_sayt_na_23.12.2024_ms.pdf) (дата звернення: 13.01.2025).

21. Єсенніков К. В. Штучний інтелект як елемент системи державного управління: ризики і можливості. *Наукові перспективи*. 2024. № 9. С. 115-126. – С. 120. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9\(51\)-115-126](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-115-126) (дата звернення: 11.01.2025).

22. За використанням ШІ в процесі вирішення організаційних питань у роботі суду – велике майбутнє, і ці підходи слід впроваджувати вже сьогодні – Голова ВС. Верховний Суд : веб-сайт. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1694444/> (дата звернення: 10.01.2025).

23. Кодекс суддівської етики : рішення XI чергового з'їзду суддів України від 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення : 13.01.2025).

24. Конституція України (дата оновлення: 1.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

25. Копиткова О. С. Елементи судового правозастосування: загальнотеоретичні аспекти. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 159-169. [https://lawscience.com.ua/web/uploads/pdf/SJNAIA\\_2018\\_23\(4\)\\_159-169.pdf](https://lawscience.com.ua/web/uploads/pdf/SJNAIA_2018_23(4)_159-169.pdf) (дата звернення: 22.11.2023).

26. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3065> (дата звернення: 30.12.2024).

27. Куцин М. М. Суд присяжних: законодавче закріплення і проблеми впровадження у кримінальному судочинстві України. *Право і безпека*. 2005. № 4. С. 156-163. – С. 158.

28. Лазоренко Є. Ю. Визначення темпоральних та суб'єктних меж у рішеннях Верховного Суду, як необхідних умов дії правових висновків. *Юридичний бюлетень*. 2022. № 25. С. 116-125. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.25.14>.

29. Лазоренко Є. Ю. Генезис повноважень Верховного Суду у кримінальному судочинстві на прикладі України та деяких країн світу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 251-254. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/62>.

30. Лазоренко Є. Ю. До питання правового визначення меж застосування постанов Верховного Суду через призму існуючих процесуальних фільтрів. *Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави: матеріали VIII заочної міжнародної науково-практичної конференції* (м. Чернігів, 26 листопада 2021 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПіТс, 2021. 346 с. – С. 162-166. URL: [https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5309/Kriminalno-vikonavcha-sistema-Ukraini-ta-ii-rol-u-rozbudovi-pravovoi-i-socialnoi-derzhavi-26.11%20\(1\).pdf?sequence=1#page=162](https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5309/Kriminalno-vikonavcha-sistema-Ukraini-ta-ii-rol-u-rozbudovi-pravovoi-i-socialnoi-derzhavi-26.11%20(1).pdf?sequence=1#page=162).

31. Лазоренко Є. Ю. Значення юридичної техніки у формуванні судової практики Верховного Суду як частини кримінального та кримінального процесуального законодавства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 3. С. 118-124. DOI <https://doi.org/10.32782/3922106>.

32. Лазоренко Є. Ю. Правове визначення меж дії рішень Верховного Суду: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра філософії : 081. Чернівці, 2024. 291 с.

33. Лазоренко Є. Ю. Правові межі прецедентної діяльності Верховного Суду у кримінальному процесі. *Юридичний бюлетень*. 2022. № 26. С. 241-247. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.26.32>.

34. Лазоренко Є. Ю. Прецедентні рішення касаційного суду у кримінальному судочинстві: види та значення (порівняльно-правова характеристика). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 167-175. DOI <https://doi.org/10.32782/39221336>.

35. Лисюк Ю. В. Суд присяжних у Україні: шлях до відродження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 200-204. URL: [http://lsej.org.ua/1\\_2015/53.pdf](http://lsej.org.ua/1_2015/53.pdf) (дата звернення: 13.01.2025).

36. Лотиш Т. В. Вмотивованість судових рішень як елемент права на справедливий судовий розгляд у кримінальному процесі : дис. ... д-ра філософії : 081. Острог, 2024. 225 с.

37. Маляренко В. Т. Позитив і негатив суду присяжних. *Право України*. 2000. № 3. С. 3-12.

38. Максимова Л. О. Відродження суду присяжних. *Європейські перспективи*. 2013. № 8. С. 93-97.

39. Матат Ю. І. Роль юридичного тлумачення норм права в механізмі подолання прогалин у законодавстві. *Проблеми законності*. 2011. № 116. С. 3-9.

40. Оновлена версія ChatGPT навчилася обманювати розробників. *Судово-юридична газета* : веб-сайт. URL: <https://sud.ua/uk/news/abroad/317748-obnovlennaya-versiya-chatgpt-nauchilas-obmanyvat-razrabotchikov> (дата звернення: 11.01.2025).

41. Опотяк С. З. Про тенденцію телеологічного (цільового) тлумачення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С. 100-107.

42. Петрів С. Ю. Штучний інтелект: переваги та недоліки. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : збірник тез всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 15 березня 2024 р.). / упор. О. О. Барабаш. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 214 с. – С. 141-143.

43. Постанова Верховного Суду від 02.02.2022. Справа № 344/16025/18 URL: <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/7689> (дата звернення: 31.12.2024).

44. Постанова Верховного Суду від 07.02.2022. Справа № 527/2106/18. URL: <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/8116> (дата звернення: 30.12.2024).

45. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів : Закон України від 18.07.2024. № 3886-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3886-20#n8> (дата звернення: 12.11.2024).

46. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003. № 7 (Із змінами від 06.11.2009). URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/E9808A998BCF8E0BC2257B33005D3982](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/E9808A998BCF8E0BC2257B33005D3982) (дата звернення: 30.12.2024).

47. Про суд присяжних : проект Закону від 14.07.2020. № 3843. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3270> (дата звернення: 13.01.2025).

48. Пушкарьова Н. Ф. Перспективи застосування штучного інтелекту в українському правосудді. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : збірник тез всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 15 березня 2024 р.). / упор. О. О. Барабаш. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 214 с. – С. 151-154.

49. Рішення Європейського суду з прав людини від 06.09.2005. Справа «Салов проти України» № 65518/01. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980\\_428#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428#Text) (дата звернення: 30.12.2024).

50. Рішення Європейського суду з прав людини від 07.10.2011. Справа «Богатова проти України», № 5231/04. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_670#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_670#Text) (дата звернення: 30.12.2024).

51. Рішення Європейського суду з прав людини від 10.02.2010. Справа «Серявін та інші проти України» № 4909/04. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_672#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672#Text) (дата звернення: 30.12.2024).

52. Рішення Європейського суду з прав людини від 21.04.2011. Справа «Нечипорук і Йонкало проти України» № 42310/04. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_683#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text) (дата звернення: 30.12.2024).

53. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. № 10-2. Том 2. С. 133-135.

54. Теремецький В. І. Особливості впровадження суду присяжних за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Форум права*. 2012. № 3. С. 728-735.

55. Тertiшник В. М. Суд присяжних: суть ідеї, історичний досвід та актуальні проблеми сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 11. С. 122-126.

56. Тertiшник В. М., Солнишкіна Н. С. Суд присяжних: суть ідеї та її мімікрія при реформуванні кримінального судочинства. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 221-224.

57. Тимошенко Є. А. Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2024. 204 с.

58. Удовенко Ж. В., Басиста І. В. Використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні: ілюзія чи реальність. *Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості* : матеріали круглого столу (15 березня 2024). Львів : ЛьвДУВС. 2024. С. 188-197. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c84d2676-9629-40ca-b064-a72176a52501/content> (дата звернення: 11.01.2025).

59. ІІІ-модель OpenAI виявила тривожну поведінку під час тестів – що сталося. *Судово-юридична газета* : веб-сайт. URL: <https://sud.ua/uk/news/abroad/317457-ii-model-openai-obnaruzhila-trevozhnoe-povedenie-vo-vremya-testov-cto-proizoshlo> (дата звернення: 11.01.2025).

60. Aguzzi C. Le juge et l'intelligence artificielle : la perspective d'une justice rendue par la machine. *Annuaire international de justice constitutionnelle*, 35-2019, 2020. pp. 621-636. URL: [https://www.persee.fr/doc/aijc\\_0995-3817\\_2020\\_num\\_35\\_2019\\_2794](https://www.persee.fr/doc/aijc_0995-3817_2020_num_35_2019_2794) (date d'accès: 03.01.2025).

61. Barraud B. Un algorithme capable de prédire les décisions des juges : vers une robotisation de la justice? *Les Cahiers de la Justice*. 2017/1. № 1. Pp. 121-139. URL: <https://doi.org/10.3917/cdlj.1701.0121> (date d'accès: 03.01.2025).

62. Burnham W. Introduction to the Law and Legal System of the United States. American Casebook Series and Other Coursebooks. 3rd ed. : West Group, 2002. 625 p.

63. Code de procédure pénale de 08.04.1958. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section\\_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000024459219/#LEGISCTA000024459224](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000024459219/#LEGISCTA000024459224) (date d'accès: 03.01.2025).

64. Del Tribunal del Jurado : Ley Orgánica 5/1995, de 22 de mayo. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/05/22/5/con> (fecha de circulación: 15.01.2025).

65. Drewello M. Richter in Kolumbien fällt Urteil mithilfe von Chatbot. *Stern* : Website. URL: <https://www.stern.de/panorama/weltgeschehen/chatbot-richter-in-kolumbien-faellt-urteil-mithilfe-von-ki-33163418.html> (zugriffsdatum: 12.01.2025).

66. Ejusdem generis. Wex is a free legal dictionary and encyclopedia. URL: [https://www.law.cornell.edu/wex/ejusdem\\_generis](https://www.law.cornell.edu/wex/ejusdem_generis) (date of access: 12.01.2025);

67. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment' (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (date of access: 12.01.2025).

68. Gaveriaux L.-M. Les robots débarquent au tribunal. *Les echos* : site web. URL: <https://www.lesechos.fr/tech-medias/intelligence-artificielle/les-robots-debarquent-au-tribunal-1030630> (date d'accès: 03.01.2025).

69. Gesamte Rechtsvorschrift für Strafprozeßordnung : Bundesrecht konsolidiert, 1975. Fassung vom 16.01.2025. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326> (zugriffsdatum: 16.01.2025).

70. Gersbacher P. KI als Richter : Künstliche Intelligenz zur Unterstützung der Justiz. URL: [https://www.ai.hdm-stuttgart.de/downloads/student-white-paper/Winter-1920/KI\\_als\\_Richter.pdf](https://www.ai.hdm-stuttgart.de/downloads/student-white-paper/Winter-1920/KI_als_Richter.pdf) (zugriffsdatum: 03.01.2025).

71. Guide de la rédaction en motivation enrichie la Cour de cassation. Paris, 2023. URL: [https://www.courdecassation.fr/files/files/Demain/Guide\\_de\\_r%C3%A9daction\\_en\\_motivation\\_enrichie\\_sept\\_2023.pdf](https://www.courdecassation.fr/files/files/Demain/Guide_de_r%C3%A9daction_en_motivation_enrichie_sept_2023.pdf) (date d'accès: 03.01.2025).

72. Hillemann D. Richter und Roboter : Auf dem Weg zum KI-gesteuerten Richter. *Artificial Intelligence Center Hamburg e.V. (ARIC)* : Website. URL: <https://aric-hamburg.de/allgemein/roboterrichter/> (zugriffsdatum: 12.01.2025).

73. JAMES GAUTHIER, Plaintiff v. GOODYEAR TIRE & RUBBER CO., CIVIL ACTION № 1:23-CV-281. Memorandum and Order Court of Eastern District of Texas. URL: <https://fingfx.thomsonreuters.com/gfx/legaldocs/myymbbjrbpr/Gauthier%20v%20Goodyear%20Tire%20and%20Rubber%20Order.pdf> (date of access: 10.01.2025).

74. Kruzel J. US Supreme Court's Roberts urges 'caution' as AI reshapes legal field. *Reuters* : web site. 2024. URL: <https://www.reuters.com/legal/us-supreme-courts-roberts-urges-caution-ai-reshapes-legal-field-2023-12-31/> (date of access: 10.01.2025).

75. Lazorenko Y. Określenie granic stosowania orzeczeń sądu najwyższego w postępowaniach karnych na Ukrainie I na świecie. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 5 (41) vol. 1. S. 224-231. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.1.32>.

76. Merken S. New York lawyers sanctioned for using fake ChatGPT cases in legal brief. *Reuters* : web site. 2023. URL: <https://www.reuters.com/legal/new-york-lawyers-sanctioned-using-fake-chatgpt-cases-legal-brief-2023-06-22/> (date of access: 10.01.2025).

77. Nota à comunicação social «Deliberação da Secção de Assuntos Gerais do Conselho Permanente do CSM». O Conselho Superior da Magistratura : Sítio Web. URL: <https://csm.org.pt/nota-a-comunicacao-social-deliberacao-da-seccao-de-assuntos-gerais-do-conselho-permanente-do-csm/> (data do pedido: 10.01.2025).

78. Pécaut-Rivoliér L., Robin S. Justice et intelligence artificielle, préparer demain : regards croisés d'une juriste et d'un mathématicien. *Dalloz* : site web. URL: <https://www.dalloz-actualite.fr/dossier/justice-et-intelligence-artificielle-preparer-demain-regards-croises-d-une-juriste-et-d-un-m> (date d'accès: 12.01.2025).

79. Poseck R. KI-Projekt „Codefy“ am Landgericht Frankfurt gestartet. *Justiz.hessen.de*. : Website. URL: <https://justizministerium.hessen.de/presse/pressearchiv/ki-projekt-codefy-am-landgericht-frankfurt-gestartet> (zugriffsdatum: 03.01.2025).

80. Reiling A. D. Courts and Artificial Intelligence. *CCBE : The voice of European Lawyers* : web site. URL: [https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality\\_distribution/public/documents/Events/20201027\\_Online\\_Roundtable/Dory-Reiling-Court-and-AI.pdf](https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Events/20201027_Online_Roundtable/Dory-Reiling-Court-and-AI.pdf) (date of access: 10.01.2025).

81. Rose J. A Judge Just Used ChatGPT to Make a Court Decision. URL: <https://www.vice.com/en/article/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision/> (date of access: 10.01.2025).

82. Rt. Hon Sir Buckland R. AI, Judges and Judgement: setting the scene. *M-RCBG Associate Working Paper*. № 220. URL: [https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/working\\_papers/Final\\_AWP\\_220.pdf](https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/working_papers/Final_AWP_220.pdf) (date of access: 10.01.2025).

83. Sourdin T. Judge v robot Artificial intelligence and judicial decision-making? Handbook for Judicial Officers. URL: [https://www.judcom.nsw.gov.au/publications/benchbks/judicial\\_officers/judge\\_v\\_robot.html#ftn.id-1.5.10.7.1.1.2](https://www.judcom.nsw.gov.au/publications/benchbks/judicial_officers/judge_v_robot.html#ftn.id-1.5.10.7.1.1.2) (date of access: 10.01.2025).

84. Strafprozeßordnung Ausfertigungsdatum vom 12.09.1950. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/StPO.pdf> (zugriffsdatum: 03.01.2025).

85. Uberti H. Les tribunaux testent l'IA : qu'est-ce que cela va changer pour la justice française ? *CAPITAL* : site web. 2024. URL: <https://www.capital.fr/economie-politique/les-tribunaux-testent-lia-quest-ce-que-cela-va-changer-pour-la-justice-francaise-1504482> (date d'accès: 10.01.2025).

**Information about the author:**

**Lazorenko Yevhenii Yuriiovych,**

Doctor of Philosophy in the field of knowledge 081 Law (PhD),  
Prosecutor of the Department for Supporting Public Prosecution in Court  
and Ensuring Activities in the Field of Preventing and Combating  
Corruption Chernihiv Regional Prosecutor's Office  
9, Knyazya Chornoho Str., Chernihiv, 14000, Ukraine